

Πώς ο Ιησούς έγινε «θεός» (Μέρος Α')

Κατά την ύστερη αρχαιότητα, η «θεϊκότητα» δεν είναι κάτι εξωπραγματικό στην σκέψη των ανθρώπων. Από τους προηγούμενους αιώνες, η σκέψη των ανθρώπων ήταν ζυμωμένη και οικεία μέσω των μύθων, ώστε να δέχεται ως κάτι το φυσικό να υπάρχουν άνθρωποι και όντα θεϊκά. Υπάρχει η βιογραφία του νεο-πυθαγόρειου

Απολλώνιου Τυανέα, γραμμένη από τον Φιλόστρατο, διανθισμένη με στοιχεία θρύλου, όπου στην ρωμαϊκή ελίτ θεωρούνταν «θεϊκός». Ο Ιεροκλής έγραψε βιβλίο, **συγκρίνοντας** τον Απολλώνιο Τυανέα με τον Ιησού των χριστιανών, το οποίο δυστυχώς «έφαγε» το μαύρο σκοτάδι... Ο Οβίδιος στο έργο του «Μεταμορφώσεις», αναφέρεται στους μύθους κατά τους οποίους «θεοί» έπαιρναν προσωρινά ανθρώπινη μορφή. Υπάρχουν, επίσης, πάμπολλοι μύθοι που αναφέρονται σε ανθρώπους που γεννήθηκαν από θεούς και από θνητές, θεωρούμενοι για αυτόν τον λόγο ως «θεϊκοί». Ακόμα και Ρωμαίοι αυτοκράτορες, παρουσιάζονταν ως παιδιά «θεών» **δια υιοθεσίας**, για ευνόητους λόγους. Στο βιβλίο των «Πράξεων», όταν σύμφωνα με την διήγηση, είδαν τον Παύλο και τον Βαρνάβα να σηκώνουν τον εκ γενετής χωλό, θεώρησαν κάτι συνηθισμένο το ότι «οι θεοί ομοιωθέντες ανθρώποι κατέβησαν προς ημάς» (Πράξεις, 14.11).

Το σχήμα που αφορά την αντίληψη της εποχής για τις θεότητες, μπορεί να συνοψιστεί στο παρακάτω: Πάνω από όλους και από όλα, ο αγέννητος «θεός». Μία βαθμίδα παρακάτω, οι ενδοσυμπαντικοί «θεοί». Ακόμα πιο κάτω, οι «θεότητες» των πόλεων. Μετά οι «δαίμονες», και τελευταίοι οι άνθρωποι. Με αυτό το πυραμιδοειδές σχήμα, εκφράζεται ο ύστερος ενοθεισμός.

Αυτά όσον αφορά τον εθνικό κόσμο. Ας δούμε τώρα τι συνέβαινε στον αρχαίο Ιουδαϊσμό .

«Θεϊκοί» άνθρωποι και όντα υπάρχουν και στην ιουδαϊκή σκέψη. Παρ' όλο που ο Ιουδαϊσμός εξελίχθηκε σε αυστηρά μονοθεϊστική θρησκεία, υπάρχουν ενδείξεις ότι δεν ξεκίνησε ως τέτοια. Αντιθέτως, όπως έχει καταδειχτεί (βλ. «Γ. Κορδάτος, «Κριτική στην Παλαιά Διαθήκη»), υπήρξε μια σταδιακή μετακίνηση από τον ενοθεισμό στον μονοθεισμό. Το θρησκευτικό σύστημα του μονοθεϊσμού που

λειτούργησε επιπλέον και ως παράγοντας ενοποίησης και δημιουργίας «ταυτότητας» ενός νέου λαού, του Ισραήλ, δεν μπορούσε να επιβληθεί κατευθείαν σε ανθρώπους που προέρχονταν από διαφορετικές κουλτούρες και που είχαν συνηθίσει στον πολυθεϊσμό. Όλα αυτά, προκύπτουν όχι μόνο από εξωβιβλικές πηγές, αλλά και από την ίδια την Βίβλο. Για παράδειγμα, η «θεϊκή» εντολή «*ουκ έσονται σοι θεοί έτεροι προ προσώπου μου*» (Δευτερονόμιο, 5.7), θα φάνταζε περιττή αν απευθύνονταν σε έναν λαό που όντως γνώριζε και πίστευε στους ίδιους τους «πατριάρχες» του. Όμως, αν σκεφτούμε ότι γράφεται ως εντολή που αποσκοπεί στο να προβάλλει την υπακοή ενός λαού στον έναν «θεό» μέσα από ένα πάνθεο μικρότερων «θεών», τότε είναι ακριβής. Η εντολή όπως διατυπώνεται, δεν λέει ότι δεν υπάρχουν άλλοι θεοί, αλλά ότι για σένα, δεν θα υπάρχουν άλλοι θεοί, διότι είμαι εγώ για σένα ο θεός.

Τέτοια άλλα «θεϊκά» όντα, είναι τα «Σεραφείμ» (Ησαΐας, 6.2), τα «Χερουβείμ» (Ιεζεκιήλ 1), τα «πνεύματα» στα επουράνια (Εφεσίους, 6.12), οι «θρόνοι», οι «κυριότητες», οι «αρχές», οι «εξουσίες» κλπ (Κολοσσαείς, 1,16).

Το αντίστοιχο σχήμα που αφορά την ιουδαϊκή παράδοση, είναι και πάλι πυραμιδοειδές: Στην κορυφή ο «θεός», από κάτω οι άγγελοι, οι αρχάγγελοι, οι κυριότητες, οι δυνάμεις, οι θρόνοι. Στην τελευταία βαθμίδα, οι άνθρωποι.

Αναφορές για «θεϊκά» όντα που γίνονται άνθρωποι προσωρινά, υπάρχουν σε αρκετά σημεία στην Βίβλο. Όπως επίσης, και για όντα «θεϊκά». Για παράδειγμα, τον που φανερώθηκε στην Άγαρ, ενώ στον στίχο 7 χαρακτηρίζεται «άγγελος του Κυρίου», στον στίχο 13 χαρακτηρίζεται ως «Κύριος» και «θεός» (Γένεση, 16). Στην σκηνή της περίφημης φιλοξενίας του Αβραάμ, στον στίχο 2 γίνεται λόγος για τρεις άνδρες, στον στίχο 13 ο ένας από αυτούς χαρακτηρίζεται «Κύριος» (Γένεση 18), και στον πρώτο στίχο του επόμενου κεφαλαίου, οι δύο άνδρες χαρακτηρίζονται ως «άγγελοι». Στο βιβλίο της «Εξόδου», στον στίχο 2, άγγελος φανερώνεται στον Μωυσή μέσα από την φλεγόμενη βάτο, ενώ στον στίχο 4 αναφέρεται ως «θεός». Στον Ψαλμό 81 (σύμφωνα με τους Εβδομήκοντα), «*ο θεός έστη εν συναγωγή θεών εν μέσω δε θεούς διακρίνει*». Αυτοί οι «θεοί», είναι οι άγγελοι. Στην εβραϊκή, γράφει «Ελοχίμ», που είναι «θεϊκά» όντα. Επειδή όμως δεν έχουν δίκαιη κρίση, η τιμωρία τους είναι να γίνουν θνητοί και να πεθαίνουν (στίχος 7).

Στην ιουδαϊκή παράδοση, υπάρχουν επίσης αναφορές για ανθρώπους που μετά θάνατον γίνονται άγγελοι. Για παράδειγμα, οι καλοί και ενάρετοι γίνονται άγγελοι

μετά θάνατον, σύμφωνα με το βιβλίο «Β΄ Βαρούχ». Ο Ενώχ που μετετέθη στον ουρανό, σύμφωνα με το βιβλίο «Β΄ Ενώχ», έγινε άγγελος. Στο βιβλίο «Σειράχ», ο Μωυσής γίνεται επίσης «άγγελος», μετά θάνατον.

Άλλα «θεϊκά» όντα παρουσιάζονται στο βιβλίο «Γένεση», στο κεφάλαιο 6. «*Ιδόντες δε οι υιοί του θεού τας θυγατέρας των ανθρώπων ότι καλοί εισίν έλαβον εαυτοίς γυναίκας*» (στ. 2). Αυτοί οι γιοι του θεού, σύμφωνα με τον Ιουστίνο τον απολογητή είναι άγγελοι.

Στην ιουδαϊκή παράδοση, υπάρχει επίσης η μορφή του «υιού του ανθρώπου» (Δανιήλ, 7). Το πώ συνδέθηκε αργότερα με τον Ιησού, θα το δούμε αργότερα.

Η «σοφία», μπορεί να κατανοηθεί **ως ξεχωριστή ενυπόστατη οντότητα** δίπλα στον «θεό-δημιουργό», πέρα από μια των ιδιοτήτων του «θεού». Στο βιβλίο «Παροιμίες», ο άγνωστος συγγραφέας, βάζει την «Σοφία» να μιλάει: «*Κύριος έκτισεν με αρχήν οδών αυτού εις έργα αυτού· [...] προ του όρη εδραστήναι προ δε πάντων βουνών γέννα με*» (8,22-25). «*ηνίκα ητοιμάζεν τον ουρανόν συμπαρήμην αυτώ*» (στ. 27).

Αυτή η «σοφία», αργότερα θα εξελιχθεί στην θεολογική σκέψη ως «η ενυπόστατη σοφία του Θεού», ο Ιησούς «Χριστός».

Αλλά και ο Σολομώντας έγινε «θεϊκός» δια υιοθεσίας (Β΄ Σαμουήλ, 7.12-14), ο λαός Ισραήλ (Δευτερονόμιο, 14.1), και τόσοι άλλοι.

Ο Δαβίδ είναι «χριστός» (εφόσον χρίεται), υιοθετείται από τον «θεό» (εφόσον μπορεί να επικαλεστεί τον «θεό» ως «πατέρα»), και καθίσταται «πρωτότοκος» (Ψαλμός, 88, 20-28). Η «θεϊκότητα» ενός βασιλιά, είναι αιγυπτιακής επιρροής στους Εβραίους.

Στο Ψαλμό 109 αναφέρεται: «*είπεν **ο κύριος** τω κυρίω μου κάθου εκ δεξιών μου έως αν θω τους εχθρούς σου υποπόδιον των ποδών σου*» (στ. 1). Στην εβραϊκή γραφή, η φράση «ο Κύριος» είναι το «ιερό τετραγράμματο», και η φράση «τω κυρίω μου» ως «αδωνάι».

Όλα αυτά δείχνουν ότι η «θεϊκότητα» των όντων, δεν αναιρεί τον αυστηρό μονοθεϊσμό των Ιουδαίων. Και τούτο, διότι η ουσία αυτών των όντων δεν ταυτίζεται με την ουσία -όπως θα πουν αργότερα οι θεολόγοι, του «όντως θεού».

Κοντολογίς, σύμφωνα με την ιουδαϊκή μονοθεϊστική παράδοση, έχουμε αγγέλους

που εμφανίζονται ως «θεοί», ως άνθρωποι, ως «Ελοχίμ». Είναι «θεϊκοί», χωρίς να χαλάνε τον μονοθεϊσμό. Στο παραπάνω σχήμα που περιγράψαμε, θα μπορούσε να ενταχθεί και ο Ιησούς. Και έτσι έγινε αρχικά, όπως θα δείξουμε στην συνέχεια.

Διομήδης